بله ډیوه

د

ګل پاچا «الفت»

جرمنی ۲۰۱۱ میلادی کال

www.ulfat.de

فهرست

سرليك: **مخ:**

خپله ژبه 1
خپل مليت ساتل........ 2
حركت او وينبتوب 4
لوئېدل او جديت 5
پوره ژوندون 7
د ژوند مقصد 8
ګنهل........ 10
زړه او سترګي 11
زه دي پيژنم........ 12
حقيقت........ 13
دمحبت رڼا 14
شعر اوادب 14
شاعر او عالم........ 15
دتوري رڼا........ 17
خوږ ژوند 20

بسم الله الرحمن الرحیم

خپله ژبه

دغه لمر چې پاس په آسمان کې زمونږ دپاسه ځلیږي اوپخپل نوراو حرارت دځمکې دمخ په بوټو او ژوندیو شیانو کې دنشوې نما قوت پیداکوي همدغه شان یو بل معنوي لمرهم شته چې وړانګې اوپلوشې یې دانسان په زړه او دماغ ولیږي او له انعکاس څخه یې افکار او خیالات پیداکیږي، دا افکار یا خیالات چې د الفاظو او کلماتوپه جامه کې څرګندشي نطق، خطابه، شعر موعظه، نصیحت او داسې نو ورته ویل کیږي چې داټول دژبې ترعمومي عنوان لاندې راځي او انسان وربائدې له نورو حیواناتو امتیاز پیداکوي.

نوویلی شو چې زمونږ الفاظ او کلمات تش هغه اصوات نه دي چې له مرغانو او نورو حیواناتو اوریدل کیږي، بلکه دا زمونږ دزړه غږ او د فکر فانوس دی چې زمونږ فکري رڼا او نور زیاتوي او مونږ په همدغه وسیله کولی شو چې یودبل په مقصد پوه شو اویوله بله فکري او معنوي استفاده وکړو. دابايد مونږ ومنو چې که انسان دنطق او ویناقوت نه لرلی او دافکار و او خیالاتو د جریان د پاره یې دا مجرا نه درلودی هیڅکله به دغه ذهني او عقلي ارتقا نه وه کړې اونه به یې له نورو حیواناتو دومره توپیر درلود. نو زمونږ ویناکه څه هم د هغې رڼا زیږنده ده چې له یوه ډیر لوړاسمانه زمونږ ذهن ته راښکته کیږي مګر ددې رڼا په زیاتوالي کې زښت ډیرتاثیر اودخل هم لري چې باید په ډیرزیات اهمیت ورته قایل شو.

داهم باید وویل شي چې ددغه معنوي لمر فیضان چې انسان ورځنې فکري رڼا اخلي اوژبه ورځنې پیداشویده، دا هم لکه دابل لمرد مناطقو اوممملکتو دجغرافیوي وضعیت په لحاظ مختلف تاثیرات لري اولکه چې یو مملکت له بل ځینې پخپلو مخصوصو بوټو او حیواناتو امتیاز پیداکوي اومعناً بېلیږي، قامونه هم یوله بله پخپله ملي او مخصوصه ژبه جلاکیږي او داهیڅ امکان نلري چې دمځکې دمخ ټول انسانان په یوه ژبه وګړیږي، بلکې داطبیعي اومنل شوی قانون دی چې هرملت به ځانته ژبه لري، اوپخپله ژبه کې به علمي اومعنوي ارتقا کوي همدغه سبب دی چې یوسړی په ډیر زیار او زحمت هم په پردۍ ژبه کې داسې ادیب کیدی نشي چې له اهل زبانو څخه یې هیڅ فرق ونشي، داځکه چې دبلې ژبې الفاظ او کلمات دده دهغو دقیقو القاآتو ترجماني نشي کولی چې دی پخپله ژبه کې ور ځینې تعبیر کولی شي، نو ضرور دده ذهني او دماغي واردات بې تعبیره پاتې کیږي او د فکرلار یې بندیږي چې دېته بایدفکري اومعنوي اختناق ووایو.

نوملتونه هم لکه اقلیمونه او مناطق د اجتماعي ناموس او طبیعي نظام له اغېزې لاندې دي چه هیڅکله ورځینې سرنشي غړولی او حتماً ورسره موافقت کوي، که څوک له دې قانون مخالفت کوي او غواړي چې په بله ژبه کې دعلم او عرفان، ادب او بصیرت خاوند شي هغه داسې مثا ل لري لکه چې دتودو ملکو مخصوص بوټي په سړو ملکوکې کري یادیوه موسم کرهڼه په بل کې کوي. داڅرګنده ده چې له دغسې سعی او عمل ځني هیڅ نتیجه نه اخیستل کیږي او داراز زیار او زحمت انسان نشي مسعود کولی.

که یوملت وغواړي چې خپل احتیاجات په بله ژبه پوره کاندې او په پردۍ ژبه کې د علم اومعارف خاوند شي ښایي چې پخپل جدوجهد ځینې معلومات لاس ته راولي اولږڅه خپله مخه رڼاکړي، مګر دارڼا به لکه دغلو ډیوه ډیره ضعیفه

او خړه وي چه په نړي شما ل به مري او هيڅ دوام به نلري. که ملت دبل په ژبه څه زده کړه کوي هغه زده کړه به لکه دطوطي اومينا زده کړه تش دژبې په سر وي او زړه ته به هيڅ لارنلري په داسې ملت کې هيڅکله دفکري نشوې او ارتقا هيله نه کيږي او نه په علم اوادب کې سمه اوصحيح لار ورته پيداکيږي، دا راز ملتونه هميشه خپلې سترګې غړوي مګرڅه نه ويني. نو مونږ بايد اورمرو خپله ژبه ژوندۍ کړو او دعلم وعرفان ډيوه پکې بله کړو څکه چې دا ژبه دملت په ذهن او زړه کې ځاى لري او په رڼا باندې يې طبعاً دملت ذهني او دماغي خونه روښانه کيږي او ډير ژر دمعارف پلوشې دوطن په هره خواکې خپريږي.

خپل مليت ساتل

هرملت بعضې مخصوص شيان لري چې که سړى هغه ورځينې لرې کړي هيڅ امتيازورته نه پيداکيږي.
دهمدې لامله هر ژوندى او بيدار ملت خپل ټول ملي شيان لکه: رسوم او اداب، ملي موسيقي اوملي ادب، ملي ژبه اوملي روايات، ملي ذوق او ملي اخلاق په ډيربنه شان ساتي اوهيڅکله ځان دبل قوم په ځيرنه ښکاره کوي. بعضې ملتونه پدې باب کې دومره ډير احتياط کوي چه خپل خرافات اوبيمعني شيان چې هيڅ فايده پکې نه وي هم له لاسه نه باسي اوډير ورباندې ټينګ وي. يوملت له بل ځنې علم، فن اوصنعت اخلي خوملي خصايص يې هيڅکله نه قبلوي مګر ځينې ضعيف النفس ملتونه چې دنورو ترتاثير لاندې راغلي، خپل ملي ذوق اواحساس يې ورک کړيدي ځکه چې هغوى ته خپل هرڅه بدمعلوميږي او پردى هرڅه ورته ښه ښکاري نوپه هرشي کې د نورو تقليدکوي او دمليت په معنى هم هيڅ نه پوهيږي خپل ځانونه ورته ډيرټيټ اوښکته ښکاري، ښه اوبد دنوروپه ذوق ځانته معلوموي او له ځانه هيڅ فکرنشي کولى.
که سړى ديوه قام ازادي اوخپلو اکي دروح اونفس له خواپه نظرکې ونيسي نوپوره ازادي او حقيقي خپلواکي هغه قوم لري چې پخپل فکرکې دبل قوم ترتاثيرلاندې نه وي راغلى يعنې په غير شعوري طورپه بل قام پسې نه وي روان، نه يې ذوق دبل دذوق تابع وي اونه دبل قوم فکرله خپل فکره ښه ګڼي.
هرکله چې پښتون يوتوريالى اوننګيالى ټبردى چې تراوسه په دنياکې په جګواو هسکو سترګو ژوندون کوي او هيڅکله ورته بل څوک له ځانه لوړاو سترنه ښکاره کيږي نو طبعاً بايدخپل ملي خصوصيات اوپښتني مميزات په ښه شان وساتي او هيڅکله يې له لاسه ونه باسي.
دپښتنوملي اخلاق اوخويونه چې په پښتونواله ورځنې تعبيرکيږي دمليت ستنې اومهم ارکان دي چې په اجتماعي حيات کې ډيرزيات قيمت او اهميت لري او حقيقي تهذيب پکې ليدل کيږي، دپښتنوصاف اورښتيا ويل، پخپل عهد اوقول له سراو ماله تيريدل، له ضعيفانو او بې وزلوسره مرسته او کومک کول داټول هغه صفات او خويونه دي چې پښتانه يې دښتونولۍ ارکان اوشروط ګڼي.
دپښتنوملي تربيه هم پر يوه داسې اساس باندې قايمه ده چې له ننني حيات او ژوندون سره پوره موافقت لري داقوم اوس ديته نه دى محتاج چې څوک ورته دشجاعت او زړورتوب درس ورکړي يايې دزيار ايستلو او زحمت ګاللو لپاره تربيه کاندي ځکه چې دوئ ته خپل مليت داتعليم ورکړيدى چې بايد هيڅ کارورته په دنياکې ګران او مشکل معلوم نشي او له هيچا ځينې يې سترګه ونه سوزي. وګورئ! يوپښتون کله چې خپل ځان ستايي نووايي چې زه اسمان ته تيږه غورزوم او سرورته نيسم، صفتونه خو نورهم ډيردي مګر هر قوم او هرڅوک له خپل ملي ذوق اواحساس سره سم يوصفت ځانته غوره کوي اوفخر ورباندې کوي.

نومعلومه شوه چې پښتنوته له مشکلاتو سره مقابله کول او ګرانوکاروته سرنيول ډېرښه ښکاريږي او داقوم د هرراز سختيو مقابلې ته تياراومستعددی. دې قوم ته له هرچا ځنې خپل ځان لوړښکاري اوتل پخپل مليت اوپښتونواله افتخار کوي، دهمدې لامله دقسم په ځای کې وايي:

پښتون به نه يم که داکار مې ونکړ.

نورقومو نه که عزة النفس او ځان ښه ګڼل ياپخپل مليت باندې فخر کول کسبي زده کوي دوئ ته خپل محيط او مليت دا ورښيي او بل معلم ته يې هيڅ حاجت نه پېښيږي.

د پښتنو مليت او ملي اخلاق ددوئ له نامه سره تړلی شی دی.

که څوک دپښتنوپه کلو او قبايلوکې وګرزي دابه ورته معلومه او څرګنده شي چې پښتانه هغه چاته پښتون نه وايي چې هغه يوازې په پښتو خبرې کولی شي اونه پښتو يوازې ددغو مخصوصو الفاظو اوکلماتو لپاره استعالېږي څکه چې ددوئ دمحاوراتو او اصطلاحاتو په نا ليکل شوي قاموس کې دا دوه کلمې خوراډېر معاني لري، چې ددې قوم ټول صفات او مميزات پکې راځي.

نومونږ بايد خپل ملي اخلاق اوپښتونواله په ښه شان وروزو او د خپلو تېرو پښتنو هغه خويونه چې بايد انسانان او انسانيت ورباندې فخر وکړي تل په نظرکې ونيسو.

زمونږ اسلاف او پخواني برسېره په دې چې توره او توريالیتوب ورځنې په ميراث پاتې دی دنورو لوړو اوښو صفتو نو خاوندان هم و چې هيڅ قوم کې په طبيعي او غريزي ډول نه ليدل کيږي.

دوئ مهذب او خوشبين و، دوئ پخپل ناموس ډېر ټينګ و او بل چاته يې هم هيڅکله په سپکه سترګه نه کتل، په هر ميدان او هرډګر کې دظالمانو دښمن او دمظلومانوملګري و، هر چابه چې دوئ ته ننګ راووړله سراوماله به ورباندې تېرېدل اوهغه به يې تر خپل سيوري لاندې په ډېرښه شان ساته.

خپله سيمه به يې ډېره درنه ساتله او پخپله يوه ولېشت مځکه به يې خپل سرونه ورکول، هيڅکله يې په دنياکې دبې ننګۍ ژوندون نه کاوه او نه به يې دچاپيغورخپل ځانته پرېښوده، خپل نوم ورته له هرچا ځنې ښه ښکاريده او دپښتونولۍ آب وآبرو يې په ډېر ښه شان ساتله، نومونږ بايد خپل ټول ملي شيان او ملي اخلاق له هر چاځنې ښه وګڼو او پخپله پښتونواله ونازېږو، کوم طبيعي جوهر او معنوي ښېګڼې چې مونږ لرو هغه په بل هيڅ قوم کې نشته او نه يې پيداکولی شي، که څه هم په فن اوصنعت کې له مونږ ځينې ډېر وړاندې او مخکښ وي.

نو مونږ بايدله نورو اقوامو ځنې فنون او صنايع، علوم اومعارف واخلو د نورو سياست او معاشرت، کړه وړه هرڅه ځانته معلوم کړو مګر د هغوئ په ظاهري ښايست او ښکليتوب خپل زړه بای نلو او نه خپل ملي ذوق دچاپه تقيلدکې ورکړو، مونږ بايدد پښتونولی بڼ جوړ کړو او لکه بلبلان دنورو دباغ په ګلانو ونه تيريږو.

مونږ بايد دخپلې ملي ژبې له ژوندي کولوسره سم خپل معنويت او مليت پوره ژوندی کړو او لفظاً و معناً ځانونه پښتانه کړو، مونږ بايد دخپلې ملي ژبې په فانوس کې د پښتونولۍ رڼا او دعلم وعرفان نور دواړه جمع کړو او پښتو اوپښتونواله يوځای وروزو.

اوعقيده ولروچې زمونږ خاوره دتهذيب او ښو صفتونو زانګووه او دتاريخ په حق شهادت دتهذيب پلوشې زمونږ د ملک او زمونږ دپلرو داعمالو د هنداري څخه په دنياکې منعکس شوي دي.

حرکت او وینښتوب

لمر ختلی او وړانګې cې له درونځې نه کوټې ته راپرې وتلي دي. یووړوکې ماشوم چې نوی له خوبه راپاڅیدلی په کټ کې ناست دی او د لمر پلوشو ته هر ساعت لاس وراچوی مګر هېڅ شی لاس ته نه ورځي اوموټی یې هماغسې تش پاتې کیږي دی پدې نه پوهیږي چې دا وړانګې زماپه سترګوکې ځای لري او هېچا ته لاس نه ورکوي.

او ه! واړه اوکوچنیان څه عجیبه طایفه ده او څنګه شیانو پسې هڅه کوي. دوی چې کله خپل ځان په هنداره کې ووینې هم لاس وراچو ي او منګولې ورسره لګوي، دوی ته خپل ځان هم پردی ښکاري او دخپل سرخولۍ هم دبل ګڼي که ښه فکر وکړو مونږ هم لکه دوئ له خپل ځا ن سره په جګړه اخته یو او په همدغسې شیانو پسې هڅه کوو خو دومره فرق شته چې دوئ ته خپل شی هم دبل ښکاري او مونږ د نورروما ل هم خپل ګڼو، دوئ په ورنې کې کلک ترلی وي سره له دې لاس اوپښې خوزوي او خپل ځان خلاصوي مګر مونږ بې ترلو هم هېڅ حرکت نه کوو او ځای په ځای پراته یو. هو! مونږ او واړه دومره ډېر فرق نلرو که مونږ هم لکه دوئ د خپل ځان او وطن لپاره څه کارنشو کولی یاواړه یو اویا ویده.

هو! خوب هم یوعجیب کیفیت دی. یوه شپه چې زه په درانه خوب ویده وم او تندې راباندې ډېره غلبه کړې وه نوما به لوی لوی سیندونه او ولې لیدلې اوهر ساعت به مې اوبه څښلې خومړیدم به نه اوتنده به مې نه ماتېدله، کله به مې په لویو ډنډو کې لمبل او کله به مې په لوی سیندکې غوټې وهلې، مګرله خوبه راپاڅېدم لاس مې هم لوند نه و او سخت تږی وم.

دویدو قومو نو ټول کارونه به البته همدغه شان وي چې هېڅ نتیجه به نلري، دوئ به ګمان کوي چې مونږ کارکوو او ګرزو مګرپه حقیقت کې به ځای په ځای پراته وي او هېڅ به یې نه وي کړی.

خوبونه هم ټول یو راز نه دي ځنې خلک ویده دي او په خوب کې خبرې کوي، بعضې لا داسې هم وي چې له ځایه پاڅیږي او ګرزي مګر ویښ نه وي. دچا خوب ډېرزیات او دروند وي چې په چېغو هم نه راویښیږي او ځینې کسان په یوه نرې ګنګوسي ویښ شي، نو ویښول که څه هم دویښوونکی کاردی مګر دویدو حا ل پکې ډېر تاثیر لري همدغه سبب دی چې دیوه ځای شاعران ډېر ژر خپل قام ویښولی شي او دبل ځای شاعران دا افتخار نشي ګټلی او دشورنارې یې دهواپه امواجوکې بې فایدې ورکیږي.

ویښول هم ډېر اقسام لري سړی ټول خلک په یوشان نه ویښوي، کشرانو ته سړی نارې وهي اوښوروي یې مګرځینې کسان په چاپې کولو او کښېمنډلو بیداریږي. پدې عصر کې چې ویښتوب ترهرڅه ضروردی باید هېڅوک ویده پاتې نشي، هرڅوک که دخپلو خواخوږو په نارو نه ویښیږي نودښمنان یې دبرچوپه څوکو ویښوي، اوهسې یې نه پرېږدي، نو باید ویښ شومګر داسې ویښ نه لکه واړه هلکان چې له یوه خوبه راپا څیدلي او په بل شان خوب کې پراته دي. لاس اوپښې ښورول ضروردي خوداسې نه چې سړی د وړانګو په نیولو خپل وخت تېرکړي، وړانګې هم سړی نیولی شي او پوره استفاده ورځینې کیږي مګر هله چې سړی پوره ویښ وي او دزړه سترګې یې هم غړولی وي.

لوئېدل او جدیت

لکه چې دباغ بوټي اونیالګي ورځ په ورځ لوئېږي او وده کوي همدغه شان انسانان هم د رشد او تکامل لورته روان دي، مګر هېڅوک دا مسیر په سترګو نشي لیدی او هره شیبه یې په تفاوت نه پوهېږي، کله چې نباتات له مځکې نوي راجګ شي له خاوروسره برابروي او ښه لانه لیدل کېږي.
مګر څه موده وروسته ښایسته ډېرلوی شوي وي او ښه وده یې کړې وي، دا لویوالی یوځل نه پېښېږي بلکې له ابتدا څخه په یوه داسې تدریجي صورت جاري وي چې څوک یې هر ه ورځ فرق نشي محسوس کولی مګر هېڅوک ورځنې انکار هم نشي کولی، دنیاهم له خپلو ټولو موجوداتو سره همدغه شان د ترقۍ په لور روانه ده که څه هم مونږ یکې پټې سترګې پراته یواو حرکت یې نه وینو دغه نشو و نما چه په کائناتو کې په طبیعي صورت جریان لري او هېڅوك یې مخه نشي نیولی کله کله دبعضې عواملو په اثرکې له طبیعي حاله وزي او تغیر پکې پېښېږي.
هو! انسان دا اقتدار لري چې د طبیعت سیرد خپل تدبیر په مرسته ګړندی کړي او پخپله روزنه او زیار یو باغ ډېر ژر سمسور کاندي دانسان جدیت او فعالیت هم په حقیقت کې همدغه معنی لري چې دی له طبیعت سره یولاس شي اوخپل تاثیر څرګند وښیي.
کله کله سړي پدې راز بحثونو کې له ځینو کسانو اوري چې په هر کارکې اعتدا ل ښه دی او ډېره بېړه ښه نه ده .
هو! اعتدا ل ښه دی اوپه هېڅ کار کې دومره بېړه نه ده په کار چې سړی پخوا له فکر کولو یوه کارته ملاوتړي او داسې منډې پکې ووهي چې په یوه شیبه کې ځان دومره ستومانه کړي چې بیا دوه ساعته ځای پرځای پروت وي او دحرکت نه وي مګر داسې هم باید ونشي چې سړی اعتدا ل دځان لپاره پلمه کړي او ټول کارونه طبیعي جریان ته وسپاري.
وګورئ! اوسپنه یانور فلزات پس له ډېرو قرنو اوپېړیو دیوه مناسب حرارت اوطبیعي تحول په اثرکې داصلاحیت پیداکوي چې بعضې الات او اسبابونه ورځنې جوړشي، مګر کوم وخت چې صنا عتي فابریکو او دانسان لاس ته راورسېږي ډېر ژر هر راز تحولات قبلوي او دانسان جدیت او فعالیت ته ځان تسلیموي.
نو دطبعیت سیر همیشه پداسې طور جارې وي چې لیدل کېږي نه مګر دانسان دفعالیت اغېزه ښکاره اوڅرګند وي.
په هرځای او هر مملکت کې چې دجدیت څرخونه په بیړه چلېږي هلته په ټولو شعبوکې ښکاره پیشرفت لیدل کېږي او ورځ په ورځ په کارونوکې تفاوت محسوس کېږي نوباید هر سړی دخپل جدیت او فعالیت له مخې هر راز موانع لرې کړي او مخ وړاندې لاړشي، پدې لارکې که سړي ته هر څومره پیچومي مخې ته راشي باید سترګې یې ورته سپینې نشي او اسانه یې وګڼي.
سړی که په یوه قوي زړه او د امکان په سترګه هرشي ته ګوري هغه ته ډېر موانع نه پېښیږي او څه شی یې مخه نشي نیولی، مګرهغه کسان چې ضعیف النفس دي هغوئ پخپله ځانته موانع پیداکوي او دومره اهیمت ورکوي چه داقدام تصورهم نشي کولی. ډېر خلک یوازې دهمدې لامله چې یو کار ورځینې خراب نشي هېڅ کارته زړه نه ښه کوي اوله هرشي ځنې ډډه کوي، زما په خیا ل دغه راز ذهني موانع له ټولو موانعو ځنې ډېر تاثیرلري، څوک چې له خپل پیشرف سره مینه اوعلاقه لري هغه باید دا رازفکرونه بېخي له ځانه لرې کړي او خپل هغه حرکت چې دده د نقصان اوتاوان موجب کېږي هم له سکونه ښه وګڼي.
سړی باید په لوی لاس خپل ځان یابل ته ضرر ونه رسوي مګرله موهوم ضررځنې هم دومره ونه ډارشي چې هېڅ کارته لاس وړاندې نکړي او لاس ترزنې ناست وي.

انسان ډېرو زيانو او تاوانو ځينې يوه ډېره قيمتي اومهمه فايده اخلي چې هغه تجربه ده، څوک چې دژوندون په حقيقي مفهوم پوهېدلی وي چې حيات ېې له حرکت او جديت ځينې بل شی نه دی او دا هم ورته معلومه وي چې ددنيا ټول ژوندي شيان دهمدغه ورزش په مرسته قوت او طاقت مومي هغه هېڅکله په ځای کېنيناسته نه قبلوي.
وګورئ! کوچنيان او واړه دخاپورو او ښخيدلو په ذريعه خپل غړي قوي کوي او په سکون نه راضي کېږي.
داځکه چې دحيات له قانونه خپل سرنه غړوي اوکه هر څومره پخپلو حرکاتو کې تکليف ويني اوهر ساعت پرمخه ولوېږي بيا راپاڅېږي اوپخپلو پښودرېږي، داګرزيده او ښوريده دوئ خپل کارګني او هېڅکله له خپلې موريا پلار ځينې يکې مرسته نه غواړي.
هرڅوک چې غواړي له خاورو ځينې خپل سر را هسک کړي او پورته شي يا په بل عبارت د بلې ورځې لپاره ځان قوي کړي هغه بايدله دغسې پرزېدلو او ولېدو و نه ډارشي او نه په دا راز واقعاتو چې دحيات په لاره کې هر چاته پېښېږي دومره متاثرشي چې له هرڅه لاس واخلي او په هسې کښيناستو راضي شي.
نواعتدا ل پسندي بايد زمونږ دپياوړو ملګرو دجديت اوفعاليت سير ورو نکړی شي او نه بايد داحتياط نوم په دوئ دومره اغېزه وکړي چې غړي يې ببخې سست شي او هېڅ ونکړي ځکه چې احتياط دېته نه وايي چې سړی هېڅ نه کوي او نه اعتدا ل دغه شی دی لکه چې بعضې خلکو دخپلو داسې حرکاتو لپاره نوم کړی چې په سترګونه ليدل کېږي او نه يې چاته تاثير معلومېږي.
کوم قومونه چې دترقی په لارکې له نورو ځينې وړاندې او دمخه دي که هغوئ داعتدا ل په نامه خپل سيرلږ څه وروکوي او په وقارو متانت د تکامل سير قطع کوي ورته ښايي مګر يوداسې قام چې له نورو ځينې ببرته پاتې وي هغوئ بايدله منډو کار واخلي اوپه نورو پسې ځان ورسوي.

پوره ژوندون

دغه شپې او ورځې چې زمانه او وخت بلل کېږي دنړۍ پرټولو موجوداتو باندې راځي اوتېرېږي، مګر کوم تاثېر چې په حیواناتو کې کوي هغه دصحراپه کاڼو کې نشي کولی.
زمانه او وخت دباغ په ونواو بوټو خزان او بهار راولي چې بعضې بوټي وركوي او بعضې نوی پیداکوي، همدغه شان په حیوانانو کې زږښت اوځواني، قوت او ضعت پیښوي مګر دبیدیاکاڼي که هر څومره وخت ورباندې تېر شي هماغه شان وي، د پسرلی نسیم او د مني بادونه پکې هېڅ توپیرنه ښکاره کوي، نوويلی شو چې عصراو زما نه په ژوندیو شیانوکې تاثېر کوي او ژوندون هم دزمانی تاثېر قبلولو ته وايي.
هو! زمانه او عصر په ژوندیو شیانو کې دهرشي داحساس په اندازه اغېزه او عمل کوي او په هغه ځمکه کې ښایسته او میوه داره بوټي زرغونوي چې هلته دحیات ماده او ژوندي ذرات موجود وي، په شنډه مځکه او وچ ډګر کې هېڅکله هغه تاثېر نشي کولی چې په باغ اوبڼ کې يې کوي همدرانګه کوم تاثیرات چې زمانه او وخت دانسانانو په ډله او ټولګي کې لري هغه دغرو او رغوبه حیواناتوکې نلري، نوويلي شو چې انسان د زمانې له تاثیره نسبت ټولوموجوداتو ته زیاته استفاده کوي او لکه څنګه چې زمان په ده کې تاثیر او عمل کوي، دی هم په زمان کې عمل او اغیزه کوي، همدغه انسان دی چې دده په افعالو اواعمالو یو عصرله بل څخه بېلېږي او دده په شاهکار یو قرن په بل باندې افتخار اوسرلویي کوي.
زمانه ځي او تېرېږي مګر دانسان اعما ل او افعا ل له ځانه سره داسې نشي وړی چې دخلکو هېرشي او دچاله یاده و اوزي، زمانه داکولی شي چې انسان له ځان سره ملګری کړي او له دې نړی څخه يې بوزي یا په بل عبارت دده وجود خاورې کړي، مګر دده ښه نوم او ښه عمل هېڅکله او په هېڅ شان نشي محوکولی.
ښایي چې بعضې کسانوته دښه عمل په نسبت دا سودا پیداشي چې مونږ ښه عمل څه شي ته وایو؟ او زمونږ مقصد پدې ټکي کې څه شی دی؟
ددې پوښتنې ځواب به همدومره لنډ او اسانه ښه وي: هرکارچې دنورو انسانانو په خیر اوفایده تماميږي او خلکو ته یې فایده رسېږي هغه ښه عمل او ښه کارد ی.
زمونږ دا لنډ عبارت البته هر راز مادي او معنوي امورچې دبشریت په فایده باندې تما مېږي دښه عمل په نامه خلکوته معرفي کولی شي، همدغه ښه عمل دی چې دبشرپه تهذیب او تمدن کې لویه برخه لري چې باید زمان اومکان وباندې فخر اولویي وکړي.
دغه راز ښه عمل که هرڅوک پخپلو سوانحو کې لري هغه به اخرت کې هم دده په مخ کې لکه د جنت ښکلې او کلالی حوره ګرزي او دی به ورځنې خوند او حظ اخلي. زمونږ دا بحث دژوندون په شاو خوا کې دی اوهغه انسان وباندې ستایو چې دغه راز ښه عملونه ورځنې پخپل عصر او زمانه کې ولیدل شي. مونږ مخکې وویل چې ژوندون دزمانې تاثیر قبلولوته وايي مګر داد حیواني او نباتي ژوندون تعریف دی چې دانساني ژوندون په نسبت نیمګړی او ناقص معلومیږي. مونږ هغه انسان په انساني ژوندون باندې ستایو چه هغه هم د زمانې عمل او تاثیر قبلوي او هم پخپله په نورو شیانوکې اغیزه اوعمل کوي مونږ هېڅکله هغه قوم یا هغه ملت ژوندی نشو بللی چې زمان وباندې راځي او تېرېږي او دوئ پکې هېڅ نه کوي.
دغسې عمر یا شپې او ورځې خو په حیواناتو اوباغ و بڼ باندې هم تېرېږي چې هغوئ ورځنې استفاده کوي او لويېږي مګر دغه لوئیده د دوئ کار اوعمل نه بلل کیږي ځکه چې دوئ یوازې دزمانې تاثیر قبلوي او پخپله څه نه کوي.

موږ غواړو چې انسان پداسې حیات او ژوندون وساتو چې له ده سره وړاو مناسب وي انسان باید په دیناکې داسې ژوندون وکړي چې دنورو په ژوندون کې هم برخه واخلي او خپل قرن ژوندی کړي.
ددنیا لوی مصلحین او لارښوونکي، لوړ او نوموړي فیلسوفان چې دبشریت کاروان یې دجهالت په توره شپه کې بې په سمه لار روان کړی دی او د جهالت په توره شپه کې یې لکه داسمان ځلیدونکي ستوري هرچاته لوری او لودن ښودلی دی چې دبشر دمادي اومعنوي حیات ددوئ مرهون دی او تراوسه پورې ددوئ په نامه په دنیاکې ژوندي دي همدوئ د انساني ژوندون مثالونه اوښې ښې نمونې دي چې په لوړ اوتام حیات ستایل کیږي.
دا راز حیات نه دزماني سیلاب وړلی شي او نه یې قرنونه او عصرونه په اثرو باندې خاورې اړولی شي، دا راز ژوندون دومره قدر او قیمت لري چې زمان او مکانورباندې ویاړي او د مځکې پله په همدغسې کسانو باندې درنه او سنګینه ده چې پرښتې ورته دلمر اوسپوږمۍ ډیوه په لاس ولاړې دي او نندراه یې کوي.
موږ غواړو چې انسان خپله اندازه اوخپل استعداد په نظرکې ونیسي اوځانته هغسې ژوندون غوره کړي یعني هېڅکله په یو داسې ټیټ او ناوړه حیات چې حیوانات او نباتات یې هم لري راضي نشي.
حیات او ژوندون ځانته مدارج او مراتب لري چې موږ یې دلته په نباتي، حیواني اونساني ژوندون ستایو چې نباتي حیات بې شعوره او حیواني حیات ته شعوري ژوندون ویل کیږي. هرکله چې انسان له شعوره ورتېر دعقل او فکر خاوند هم دی باید د ده حیات او ژوندون هم لکه فانوس دعلم او پوهې په رڼا ښایسته او روښانه وي چې دزمانې په حا ل تاثیروکړی شي او تیاره یې په رڼا بدله کړي، همدغه حیات چې هم دزمانې تاثیر قبلوي او هم پخپله په زمانه کې تاثیر کول دي کامل اوپوره حیات بلل کیږي چې دانسان لپاره مناسب دی. که موږ غور وکړو دمځکې دنورو موجوداتو ژوندون هم په حقیقت کې دانسان په حیات پورې تړلی دی که دانسان حیاتي فعالیتونه نه وي، دحیات او ژوندون ماده به دمځکې له مخه که بېخې ورکه نشي نو دومره خو به کمه شي چې له دې وخت سره هېڅ نسبت پیدانکړي، نوانسان بایدلکه لمر یو با حرارته او روښانه ژوندون ولري چې دده په تاثیر دمځکې دمخ ټول شیان وروز ل شي او وده وکړي.
هو! انسان بایدلکه لمر داسې وي چې دده په تلو د مځکې نیمه کره د غم او ماتم تورکالي واغوندي او هر څوک دده تګ له دنیا ځنې پوره حس کړي.

د ژوند مقصد

هرسړی چې هرڅه غواړي یا له هر شي سره مینه لري، هماغه شی د ده مقصد او مطلب یاپه بله ژبه خواهش او ارزو بلل کیږي، هغه مین او عاشق چې خپلې معشرقې ته رسیدلی او خپله محبوبه یې په داسې خوشحالۍ په غېږکې نیولې ده چې بې شرابو مست او مدهوش دی یا هغه څوک چې شپه او ورځ یې دشهرت دګټلو او اعتبار پیداکو لولپاره یوه کړی او لوړې رتبې ته رسیدلی دی، همدارنګه هغه دعلم او عرفان دډیوې پتنګ چې دجها لت په توره شپه یې ځان دمعرفت رڼا ته رسولی دی او له هر چا ځنې خپل ځان مسعود ګڼي داټول په حقیقت کې بې له دېنه چې خپل مقصدته رسیدلي دي بل مفهوم نلري.
نو ددنیا هره خوشحالۍ یوه ګرانه اوقیمتي مرغلره ده چې دمقصد په لمن کې موندل کیږي.
دنیا په حقیقت کې یو نندارتون دی چې انسان ته هر راز ښکلي او ښایسته شیان ورښیي چې هرڅوک له خپل ذوق او خواهش سره سم یوه شي پسې هڅه وکړي او ځان وروسوي، بلکې انسان لاڅه چې حیوانات او د هوامرغان یې هم هسې نه دي پرې ایښي بورا یې دګل په ګلالیو پاڼو مین کړی او دپتنګ په زړه کې یې دشمع دمحبت ډیوه بله کړېده

نو چې سړی خپلې سترګې نبې وغړوي او هرطرف ته نبه په ځیر ځیر وګوري هرشی او هرڅه دخپل مطلب او مقصد لپاره زیار باسي او په هر شواخون چې وي ځان وررسوی نوبیا ویلی شو چې ژوندون په حقیقت کې د خپل مقصد لپاره حرکت او جدیت دی. خوشحالی یا سعادت هم د مقصد په رسیدلو یا دمقصد دپاره په زیار ایستلو کې دی بلکې هغه کسان چې خپل مقصد ته لانه دي رسیدلي او په لاره کې دي دهغوئ خوشحالتیا لا یو بل شان کیف لري چې په کامیابۍ کې نه پیداکېږي.
مونږ مخکې وویل چې ژوندون هغه حرکت دی چې دخپل مقصد او مطلب لپاره وي ځکه چې هر حرکت او ژوندون سند او دلیل نشي کیدی، هغه ګټه چې څوک یې له غره ورغړوي اوپه ډېره بېړه مخ ښکته راځي یا هغه خزان وهلی پاڼه چې د مني باد یې له ونې بیله کړي او یوه خوا بله خوا یې وړي دا هم حرکت دی خو ژوندون ورته نه ویل کېږي، همدارنګه موټر، بایسکل، طیاره او داسې نورچې دبل مقصد لپاره په حرکت کې دي او پخپله کوم مقصد نلري ژوندن نه بلل کېږي.
مونږ دلته په مطلق حرکت کې بحث نه کوو اونه مطلق حیات زمونږ دبحث موضوع ده، زمونږ غرض انساني ژوندون او انساني حرکت دی چې عالي یا حقیقي حیات ورته ویل کېږي.
نو هرانسان چې په هغه کې دغه راز حرکت نه وي هغه ژوندوی نه بلل کېږي مګرپه حیواني ژوندون ورته قایلیدی شو. دانسان حرکت دحقیقي ژوندون نښه نه ده هغه انسان چې ګوزنډ و هلی دی او شپه او ورځ په حرکت دی یاد سړو له لاسه او دچا له ډاره لکه پاڼه رپېږي داهم حرکت دی خو دمقصدد پاره نه، همدارنګه هغه څوک چې پټې سترګې پروت دی او په ویدو یوه خوا بله خوا لاس اچوي یا ډېه په ډېه اوړي را اوړي دا هم حرکت دی مګرداسې ناقص حرکات د حقیقي او انساني ژوندون دلیل نشي کیدی مونږ هغه انسان ته په حقیقي ژوندون قایلیدلی شو چې په خلاصو سترګو پخپله اراده اومینه دخپل مقصد، خپل ملت او خپل وطن لپاره کار او حرکت کوي او که داسې نه وي نو ددغسې کسانو مرګ او ژوند څه فرق نلري ځکه چې د دغسې کسانو حیات او ژوندون یې له خوراکه بله هېڅ نتیجه نلري، او په دې هرڅوک پوهېږي چې ژوندون ددې د پاره نه دی چه سړی یې یوازې په خوب او خوراك تېر کړي او تش د ژوندون په نامه خوشحا ل وي ځکه چې دا راز ژوندون دحیواناتو په برخه رسیدلی دی چې باید انسان هېڅکله ورباندې خوشحاله نشي.
زمونږ له دې تېربحث ځنې به داڅرګنده شوی وي چې زمونږ مقصد په دې ویناکې دحقیقي اوانساني ژوندون تعریف او ښودنه ده چې دهر چا ورته پام شي اوپیدایې کړي نو بیا د نتیجې په ډول وایو چې حقیقي یا انساني ژوندون هغه حرکت دی چې دخپل مقصد لپاره وي او هرڅومره چې دسړي مقصد لوړ اوښه وي هغومره یې ژوندون هم ښه او د ستایلو وړ وي.
که دیو سړي مقصد له خپل شخصي مفاد ځنې لوړاو پورته وي یعنې یوازې دخپل ځان په غم نه وي اخته او د اجتماعي سعادت لپاره هم زیار باسي البته ددې سړي ژوندون او حیات ډېرقدر اوقیمت لري چې باید هرڅوک یې وستایي او ورباندې خوشحاله وي ځکه چې حیات دمقصد حاصلو لو وسیله ده او قیمت هم دمقصد په اعتبار ټاکل کېږي مګر دا هم باید ووایو چې لوړاو ښه مقصد هرڅوک دځان لپاره نشي ټاکلی اونه د هر چا سترګې ورباندې نښلي، ځکه چې هرڅوک دخپلې پوهې او خپل فکر په اندازه یوشی خوښوي چې هغه یې مقصد بلل کېږي نوهر څومره چې دیوه سړي تعلیم لوړ وي او تربیه یې ښه وي او په هره اندازه چې د چابصیرت او بصارت زیات وي هماغومره یې مقصد هم ښه اوعالي وي نو مونږ هېڅکله له یوه داسې سړي چې هغه دانفرادي حیات له دایرې ځنې دباندې نه وي وتلی او داجتماعي حیات تصورهم نشي کولی دا امید نشوکولی چې هغه دې یو اجتماعي مقصد ولري اودهغه مقصد لپاره دې زیار وباسي نو زمونږ د پوهانو او لیکوالو دا وظیفه د ه چې خلکو ته لوړ اوعالي مقاصد ورو ښیي اوله اجتماعي حیات سره یې اشنا کړي یعنې دلوړو مقاصدو محاسن او ښېګڼې ورته پوره ښکاره کړي چې هرڅوک په ډېره مینه او محبت دیوه

ښه اولوړ مقصد په لور روان شي او دومره شوق ورسره ولري چې هېڅکله ستړی او ستومانه نشي اونه يې هېڅ راز تکليف او زحمت مخه ونيولی شي.
هو! ديوهانو په برخه له اولې ورځې همدغه وظيفه رسيدلې ده چې دخلکو له سترګو د جهالت پردې لرې کړي او له درانه خوبه يې را جګ کاندي چه هر څوك د خپل حيات او ژونددپاره حرکت وکړي اوله دغو شپو او ورځو چې په هرچاباندې تېرېږي استفاده وکړي څکه چې زمانه او وخت په حقيقت کې لکه يو بحر داسې دی چې هر څوک ورځنې دخپل مقصد په اندازه استفاده وکړي څوک ورځنې ښايسته اوقيمتي مرغلرې راوړی او څوک يکې يوازې کبان نيسي بعضې لا داسې هم وي چې بې له اوبو څښلو نوره استفاده نه کوي.
موږ بايد د زمانې له دريابه پوره استفاده وکړو او په قيمتي مرغلرو پسې لاس وګرزوو.
زموږ ښاغلي اوپوه اديبان بايدلکه دپښتو اوپښتونولۍ حامي خوشحال خان خټک خلکو ته دسعې جدوجهد درس پدې ډول ورکړي.

کــــه غـــوټۍ پســـې وهـــې پـــه لاس بـــه درشـــي
چـــا وې داچـــې پـــه دريـــاب کـــې ګوهرنشـــته

دا راز صحيح افکار که د چاپه مغزوکې ځای ونيسي او يقين پيداکړي چې په سعيه او کوشش، جدو جهد هر راز مطلب حاصلېږي اوسړی پخپل زيار و زحمت له وخت او زمانې ځنې هرډول مادي او معنوي استفاده کولی شي هغه هېڅکله محروم نه پاتې کېږي او هرو مرو دزمانې له ډک دريابه خپل مقصد او د مراد ګوهر لاس ته راوستلی شي.

ګڼل

شپه ده او داسمان ځليدونکي ستوري درګرده سترګکونه وهي زه پورته پاس په اسمان کې د سپوږمۍ او ستورو ننداره کوم يو بل هلک چې ديوه لوی ډنډ په غاړه ناست دی هماغه سپوږمۍ او رېږدېدونکي ستوري په رڼو او بوکی ډېرښکته دمځکې په تل کېويني. وګورئ! دانسانانو نظر څومره توپيرلري چې يوشی په يوه وخت کې څوک پاس پخپل سرويني او څوک يې ټيټ په مځکه کې مومي همدغه يوه رڼا ده چې هم پورته په شنه اسمان کې او هم ښکته په مځکه کې ترسترګو کېږي- نه همدغه يوشين ډنډ دی چې هم پاس په سر ولاړ دی او هم ترپښو لاندې ليدل کېږي- مګر که سړی لږ څه د شپېرو جهاتو او خواو له قيده ځان خلا ص کړي او دخپلو اعتباراتو له دايرې ځنې بهرشي نوبيا دحقيقت په لويه اولايتناهي فضاکې لوری او لودن ورکوي او خپل ځان هم ورځنې ورکېږي.
نو انسان په حقيقت کې تل دخپل اعتبار او ګمان په نړی کې ژوند کوي او هر څه په هغه جامه کې ويني چې دی يې وراغوندي.
هو! ددنيا ټيټوالی اوپورته والی زموږ سترګو او اعتبار پيداکړيدی او داسره اوشنه رنګونه زموږ د دوو سترګو مولودګڼل کېږي که زموږ اعتبار او ګڼل څه قيمت ونلري سره اوسپين زېړ او ګليټ څه توپير نلري.
موږته خپل ګمان بعضې واړه شيان غټوي او بعضې غټ شيان راته واړه ښکاره کوي، د هرکار ګرانتيا او اسانتيا زموږپه لاس کې ده او دهرشي قيمت او اهيمت زموږ په اعتبار او ګڼلو پورې اړه لري.
همدغه زموږګڼل او اعتبار په هر څه کې تاثير کوي او په دنيا کې نوي دودونه او ذهنيتونه پيداکوي.

همدغه شی دی چې کله انسان له یوموهوم شکل ځنې ویروي اوکله یې دتوپ خولې ته د حملې لپاره تیاروي، دانسان ګمان او اعتبار یوداسې طلسم دی چې که دی یې پخپله مات نکړي هېڅوک یې نشي ماتولی.
نوهرقام او هرملت ترهغه وخته لوړاوغښتلی وی چې پخپل ځان ویسا او اعتماد لري او هرکله چې خپل ځان ضعیف وګڼي نوبیایې هېڅکله پښې نه ټینګېږي اونه دسیالۍ په میدان کې پخپلو پښودریدلی شي.
همدغه سبب دی چې نن دهرملت پوه او پیاوړی واکدارن خپل ملت ته دغرورملي او اعتماد بنفس درس ورکوي او په دغه راز تلقیناتو پکې یو قوي زړه پیداکوي چې بعضې ور ځنې په خودی باندې تعبیر کوي او دملتو په لوړوالی او ارتقا کې زښت ډېرتاثیر اواغیزه لري او اجتماعي پوهان یې خورا ډېرستایي ځکه چې حقیقت تریوې اندازې زموږ داعتبار اونظر په واک دی او لوړوالی یا ټیټوالی هم زموږ په لیدو پورې اړه لري.
هو! همدغه انسان دی چې کله حقایق باطلوي او کله دخپل لاس په بتانو خپل ځان غولوي، همدغه انسان دی چې کله سومنات ماتوي او کله یې پخپله جوړوي، همدغه انسان دی چې کله ددین او شریعت له دایرې اوزي اوکله دعرف او عادت په لومه کې داسې نښلي چې هېڅکله ځان نشي خلاصولي.
هو! انسان کله دلاس غوټه په خوله خلاصوي او اسانه کارځانته ګرانوي. کله ډېر مشکل اوګران کارونه اسان شمېري او دخپل ګمان په مرسته یې په اسانه سرته رسوي، نوویلی شو چې دانسان خپل ګمان دده په حق کې منلی او صحیح حقیقت دی او که یوځل پخپل ګمان بدګمان شو نو بیاپه هېڅ ځای کې حقیقت نشي پیدا کولی او پخپل وجود هم نه قایلېږي.
نو څومره به ښه وي چې زموږ اوستاسې ګمانونه ښه وي.

زړه او سترګې

کله یوشی په سترګو کې ښه ښکاره شي او په زړه کې ځای ونیسي اوکله زړه یوشی سترګو ته ښه ښکاره کوي- دسترګوکارله ښایست سره دی او د زړه له مینې او محبت سره، کله مینه دښایست په اثرکې پیداشي اوکله دمینې په سبب سړي ته یوشی ښایسته اوګلالی ښکاري. بعضې خلک دي چې زړه یې په سترګو کې دی او بعضې په زړه کې سترګې لري، ډېرځله دسرسترګې غولېږي او لکه وړوکی هلک په یوه ښایسته مارخپل زړه بایلی لکه د هوامرغه شنه پټې ته راښکته کېږي او د څو دانو لپاره ځان په لومه کې نښلوي مګر دزړه سترګې په داسې شیانو نه غولېږي اوهرشي کې دنقص او مفاد ډېر واړه ذراتویني، یوازې ظاهري ښکلیتوب او داسې ګلالیتوب نه خوښوي چې عاقبت او نتیجه یې ښه نه وي دغه دسرسترګې چې دلمر او سپوږمۍ په رڼاکې یوشی او بل شی ویني هرڅوک لري، مګر ډېر لږ خلک دي چې دزړه په سترګو څه شی لیدلی شي ځکه چې داسترګې د علم او عرفان رڼا غواړي او بې له دغې رڼاهېڅ نه ویني او وربادنې تورتم وي. کله کله سره د علم له رڼا هم داسترګې څه نه ویني ځکه چې بعضې داسې پردې وربانډې پرتې وي چې بې د هغو له پریکولو هېڅ کارورځنې نه اخیستل کېږي، داپردې زیاتره د تقلید په سبب پیداشویدي. یا د اوهامو او خرافاتو ګرداو غبارپیداکړی وي چې علم یې هم علاج نشي کولی.
داسترګې دانسان هغه پټ استعداد دی چې په مختلفو نومونو لکه عقل،بصیرت، فکر اوداسې نور ورځنې تعبیر کېږي.
اوانسان وربانډې له نورو حیواناتو پېژندل کېږي، انسان باید اورمرو خپلې دغه سترګې وغړوي، اوکار ورځنې واخلي.
سترګې پټول چې دپښتنو په محاوره کې لوی عیب دی هغه دهمدغو سترګو پټول او حقیقت ته نه کتل دي.کوم ضعف یا عیب که په دغو سترګو کې وي هغه باید حتماً اصلاح شي ځکه چې ترهرڅه دمخه دغه علاج ضرور اولازم دی.

که داسترګې روغې نه وي دعلم رڼا هېڅ اوبې فايدې ده لکه چې يوه ړانده ته دلمر پلوشې هېڅ دي. څوک چې داسترګې نلري هغه لکه ښاپيرک دعلم له رڼا تښتي او ځان ورنه پټوي يالکه هغه بوتې چې دلمر رڼا وربانديې بده ګلېږي او په سيوري کې ښه وده کوي دى هم په تورتم اوتياره کې خوښ او خوشحاله وي.
چاچې دزړه له سترګو کار اخيستی او په همدغه نظرېې دنياته کتلی هغوئ ددنيا په صحنه کې ډېرشيان ليدلي اوهرڅه بې پخپله لمن کې راغونډ کړي دي ځکه چې د دې سترګو مخه هېڅ شی نشي نيولی او تر ډېرو لرې ځايو پورې رسېږي که انسان له دې سترګو کارواخلي او داسترګې وروزي نو خپل وړاندې وروسته حا ل وما ل تريوې اندازې ويني اوخپل ښه او بد ترهغه حده چې دبشر لاس رسېږي سنجولی شي.
څوک چې داسترګې لري هغه له هغو شيانو چې مور ته عادي معلومېږي ښه لوړمطالب معلومولی شي او ديوې منې له لويدلو څنې دمځکې قوه جاذبه معلوموي، دداسې کسانو په نظرکې دونې يوه شنه پاڼه دمعرفت دفتر او کتاب وي چې ډېر حقايق پکې ويني اوښه نتايج ورځنې اخلي.

زه دې پېژنم

که ته سل ځله ځان راته په بل څير وښيې اوخپله جامه بدله کړې زه دې پېژنم اوپخپل زړه کې ستا حقيقت ته په ځير ځيرګورم. ستا خوښه چې ځان هرڅنګه ښکاره کوې او پخپل ظاهري وضعيت کې هرڅه تغير کوې مګرپدې پوه شه چې نه به دچا په ادارک او بصيرت پرده وغوړوې او نه به خپل حقيقت بدل کړې.
لکه چې يو مين خپله ليلیٰ په لوی ټولګي کې پېژني يا لکه يو حقيقت ليدونکی چې ريا کار زاهد ترسپين څادر لاندې ويني چې داڅوک دی اوڅه کوي، همدغه شان ته هم هېڅکله نه پټېږې او زه دې پېژنم.
ته پخپله چالاکۍ خپل ځان بل راز ښکاره کوې او زه هم ستا په مخکې څه نه وايم مګر په زړه کې پوهېږم چې ته څوک يې؟ ته پدې پوه شه چه ښه لباس، ښه وينا، ښه شهرت، عزت او اعتبار همدارنګه يو هسک او جګ مقام ته ختل هېڅکله دسړي معنوي معيار نشي لوړولی که څه هم دځينو په نظرکې لوړ ښکاري، ته پدې پوه شه چې که خلک ستاله ظاهري حاله متاثر کېږي او تا بيموجبه ستايي داستاينه تاته هېڅ فايده نشي رسولی اونه ستا په حقيقت کې څه تغير او تحول پېښوي.
هو!   که يې سل ځله څوک لعل لعل بولي   په ستايلو به لعل نشي کوتې لال
لکه چه يو غمجن سړی پخپله مصنوعي خوشحالۍ ځان نشي خوشحالوی همدغه شان ټول ظواهر د حقيقت په تبديل کې بې دخله اوبې تاثيره دي.
يوټيټ سړی که دغره سر او جګ ځای ته وخېژي هغه ته هرڅه ټيټ ښکاري مګردی هم ټيټ وي او په حقيقت کې هېڅ نه وي لوړ شوی.
نو دا راز لوړوالی بې له دېنه چې د سړي په نظرکې نورټيټ ښکاره کړي او غروربيداکړي بله فايده نلري.
هو! دا راز لوړوالی سړی له نوروخلکو څنې لرې کوي او لوېوي يې نه!

حقیقت

لکه چې کله کله سړي ته خپله واهمه په توره شپه کې بعضې ډارونکي شان پیداکوي چې هغه یوازې دده په سترګوکې ځاي لري اوبل څوک یې نهویني، دښمنان او معاندین هم بعضې داسې عیبونه دسړي په شان کې ویني چې نورخلک یې نشي لیدلی او یوازې دهمدوئ تخیل پیداکړی وي، نولکه چې عشق او محبت زموږ سترګې داسې تړي چې دخپل محبوب معائب له محاسنو څنې نشوبیلولی، حسد او عناد هم زموږ او د حقیقت ترمنځ حایل کېږي او لکه دجهل حجاب ډېر حقایق له موږ څنې پټوي یا یې په بل رنګ ښکاره کوي.

نونه هغه ستاینه حقیقت لري چې مجنون یې دلیلی دسپي کوي او نه هغه عیب چې دښمنان یې په سړي پسې تړي.

نو تر څو چې موږ خپل ځان دعشق او محبت له پنجو او دعناد او حسد له منګلو خلاص نکړو څنګه به حقیقت ته ورسېږو او په څه شان به دحقیقت په شاوخوا کې ازاد فکر وکړی شو؟

نو ارومرو به یا دعشق او محبت لامله د یوه شي په حق کې خوشبین یو اوښه ګمان به ورباندې کوو یا به دنفرت له کبله بدبین یو چې هېڅکله به محاسن نشولیدلی اوهرشي ته به دبد ګمانۍ په سترګه ګورو. په دغه دواړو حالو کې به موږ ته خپل ګمان حقیقت ښکاري مګرله حقیقت نه به ډېر لرې یو.

زما په ګمان څنې کسان ډېرزیات غولیدلي دي چې دخپلو عیبو په پلټنه کې خپل دښمنان په حقه ګڼي او داګمان یې کړی چې دښمن لکه ائینه دسړي عیب په رښتیاني صورت سړي ته ورښیي ځکه چې حسد او عناد ارومرو ددښمنانو ذوق او ذایقه دومره خرابوي چې انګبین ورته سکنجبین ښکاره شي لکه چې شیدا وایي:

ګلــه مــن یــم لــه حاســده   ښــه متــاع کانــدي کاســده

انګبـــین ســـــکنجبین کـــا   پــه مــزه یــې تریــوجبین کــا

نوکه موږ خپل عیب ددښمن په ذوق پېژنو او د حاسدانو ذایقې ته اعتبار ورکوو، ودې شي چې خپل خواږه تروه وګڼو او ددې په ځاي چې ځان اصلاح کړو له ښو څنې بدوته واوړو، نوبیابه هم حقیقت ته نه یو رسیدلي او غلیدلي به یو.

هرکله که له دغو شیانو مجرد شو او دخپلو احساساتو او اعباراتو له دایرې بهر شو مګر پدې شرط چې دهمدغې بې اعتباري په نړۍ کې پاتې نشو او لوړ مقام پیداکړو یعنې مایوس نه شو او لا په حقیقت پسې وګرزو ښایي چې هغه وخت موسترګې پخې وي او حقیقت ومومو.

نو زموږ او دحقیقت ترمنځ ډېره لاره ده او هغه وخت وررسېږو چې دجهل له تورتمه و اوزو او د کورکورانه تقلید بوتان مات کړو اوله خپلو هغو نفسي کیفیاتو څنې هم ځان خلاص کړو چه بعضې شیان موږ ته ښایسته کوي یا یې بد راته ښکاره وي.اوبرسېره پدې دومره تجربه هم حاصله کړو چې رښتیانۍ او غولوونکی رڼا وپېژنو او پدې پوه شو چې داسمان دغه راڼه ستوري یالمر اوسپوږمۍ ولیدونکي او پرېوتونکي دي او یو ه بله رڼا شته چې هغه دزړه په سترګو لیدل کېږي او داتول شیان دهماغې رڼا په اثرکې پیداشویدي، نو حقیقت لکه یوغمی ترلوړو غرولاندې نه دی اونه لکه دحیات اوبه په تورتم کې ځای لري چې مونږ یې په هېڅ شان ونه لیدلی شو.

بلکه دحقیقت رڼا دومره ځلانده ده چې بعضې نورشیان هم ځلېدونکي ښکاره کوي او موږ لکه چې دسپوږمۍ په شپه دسحر او سپوږمۍ رڼانشو بیلولی همدغه شان دحقیقت دڼا امتیاز هم نشوکولی که څه هم له هرې خوایې په موږ احاطه کړی او مونږ یې په غیرکې نیولي یو نو موږ هر وخت دحقیقت په رڼاکې یو او هر وخت له خپل فکراو بصیرت سر ه سم یوشی دحقیقت مثل او نظیر یاعین حقیقت ګڼو لکه یو مین چې کله دغره زرکه او کله دباغ سروه دخپلې معشوقې نظیر ګڼي او دهوسۍ سترګې دلیلیٰ سترګې بولي، او ډېر ځله لا خپله معشوقه هم په دغه راز نومونو ستایي

اوله حقیقته په لوی لاس ځان لرې کوي. انسان ته خدای دا استعداد ورکړی چې په حقیقت پسې د دهر له حلقې او دجامعې او محیط له غولي واوزي ترڅوچې حقیقت پیداکړي او یوه ملت ته دهدایت رڼا شي.

دمحبت رڼا

سړی چې دمحبت رانجه په سترګوپورې کړي هغه بیا هرشی په یوه ښه رڼاکې وینې او دهر شي ښه ډډه ګوري هو! دا راز خلک هېڅ شي ته دتنقید په سترګه نشي کتلی اونه د اعتراض او عیب لټولو افکار ورته پاتې کېږي.
څوک چې دمحبت تراغېږې لاندې راشي هغه لکه بلبل او بورا دګل په یوه پاڼه خوښ او خوشحا ل وي او ټول باغ په همدغه یوه پاڼه کې ویني، هغه هېڅکله د خزان تصور نشي کولی او نه ورته دنیا بې وفا معلومېږي. مینه او محبت هروخت سړي ته د خوشبینې الهام کوي او ښه ښه ګمانونه ورته پیداکوي، محبت سړی ړوند او ګنګ کړي چې په سترګو عیب لیدلی اوپه خوله یې ویلی نشي، ځکه چې دهغه زړه لکه یوه پاکه مرغۍ په یوه داسې فضاکې طیران کوي چې هلته دبدګمانۍ ګرد او غبار هېڅ نه لیدل کېږي، دمحبت خاوندان هېڅکله لکه منطقیان د چا د دلایلو منطقي ضعف ته نه ملتفت کېږي او نه دچا وینا ورته دسیاست او منافقت له مخې معلومېږي.
هغه هره خبره رښتیا او صدق ګڼي اوپه هېڅاکې دغدر، خیانت او فریب علامې نشي لیدلی، مینه ناک خلک هېڅکله لکه فلاسفه دعیب او نقصان ذرات په کائناتو کې نه ویني، لکه هغوئ چې دمحبت اوعشق نازک او خوندور کیفیتونه لکه یومین او عاشق نشي حس کولی اوعشق ته مرض یا جنون وایي.
دمحبت لرونکی لکه یو صوفي دمینې په رڼاکې حقیقت ته رسیدلی وي او نورخلک د خپلواو هامو او ګمانو نو په ګرد او غبار کې ورک وي.
که مور له چاسره مینه او محبت لرو هرومرو به دهغه په حق کې خوشبین یو او لکه پتنګ چې هېڅکله دشمعې حرارت اوسوزیده نشي حس کولی، مور به هم دخپل محبوب په شاو خواکې هېڅ عیب نشولیدلی مګرڅوک چې دخپلو دوستانو په حا ل کې لکه یو مفتش داسې غوراو تعمق کوي او دهغوئ دملامتۍ لپاره قراین لټوي هغه که څه هم کله کله حقیقت ته رسېږي ډېرځله به پخپل اجتهاد کې سهوه کېږي او ددې لامله چې په سلو کې یو ځل حقیقت ته رسیدلی دی هروخت به خپل فکر صحیح او صایب ګڼي.

شعر او ادب

چپه چپې او قراره قراري ده، د سپوږمۍ په سپینه رڼا د مځکې مخ ښایسته اوروښانه دی. هېڅ طرف زوږ او زوګ نشته او دشپې اوله شومه ده. یو ژور لښتی چې په شنه ګیاه پټ او پوښلی دی له اوبونه ډک اوغلی روان دی سړی چې داوضعیت ګوري ګمان کوي چې دا اوبه بې شعوره نه دي چې په عزم او اراده کوم طرف ته ځي.
زه هم په همدغه ګمان ورپسې روان شوم اوتلم، څه شیبه وروسته ګورم چې په یوه شنه باغ کې ګرزم او قدم وهم، پدې باغ کې هر راز بوټي ولاړ دي او دا او به چې له ډېرې مودې را ایسې دې باغ ته راغلې دي د دې باغ په شنو پاڼو، خوږو میوو، ښایسته ګلانو کې بې حلول کړی داشین بڼ او تازه چمن بې دانسانانو او د هوا د مرغانو د پاره سمسور کړی دی.

دا اوبه کله دتاک په ګوکې ننوتلی او ډېر خلک یې پخپل خوند مست کړی او دډېرو نشه یې دبنګوپه پاڼو زیاته کړېده په یوه بوټي کې یې ځان لکه عسل خوږ کړی او په بل کې یې د سرکې تریوالی پیداکړی دی.

دا اوبه برسیره پدې چې ددې میوو او ګلانو دوجود سبب ګرزیدلی دی په عمران او ابادۍ کې یې هم زیاته برخه اخیستی، ددې باغ دیوا ل او ګرد چاپیر سرایونه یې سرته رسولي دي، دې او بو یوازې دمځکې په منځ تردد نه دی کړی، کله یې چې په زړه کې د همدردی حرارت پیداشوی د او قیانوس له دریابه راجګې شوي او په وچو میرو یې درحمت ځاځکي ورولي دي، اوکله د ګل له پاڼو هواته هسکې شوي دي.

همدغه اوبه دی(دنوعیت په لحاظ) چې کله ږلۍ ورځني جوړه شوېده او کله شبنم شویدی، همدغه او به دي چې د ډېروخلکو تنده یې ماته کړې او له مرګه یې نجات ورکړی دی او کله یې لوی لوی فرعونان غرق کړیدي.

هو! پدې او بوکې هر راز صلاحیت شته چې کله په تیغ کې ځای نیسي او د توري آب په ځای کوي او کله د ګل په پاڼو (ښایسته جامه) کې ننوزي دحسن او جما ل مظاهره کوي، ځینې وخت لا دصدف زړه کې ځان تربیه کړی او دجوهري په دکان کې دتجارت بازار تودوي، ښه فکر وکړئ! په دنیاکې بل شی هم شته چې داټول کارونه ورځنی واخیستل شي؟ هو! شعر او ادب.

شاعر او عالم

دوه شیه دي چې یوه ته شعر اوبل ته حکمت یا علم وایي، یوېه عقلي استدلال او منطقي قیاس دحق او حقیقت اثبات کوي، بل په تخیلي دلایلو اوسحري کیف سړی حقیقت ته رسوي، شعر دعشق او مینې رڼا په زړونو کې پیداکوي او علم وحکمت دعقل په نور ذهنونه روښانه کوي، دا دوه شیه که څه هم دخپل تعریف په لحاظ سره بیل او جلادي، مګر لکه اوبه او هوا کله کله یو په بل باندې بدلیږي او دا دواړه زموږ دحیات لپاره ضرور دي.

نوکیدی شي چې شعر حکمت او حکمت شعرشي، لکه چې زموږ اسماني کتاب هم له ځینو اشعارو په حکمت سره تعبیر کړي او په همدغه سبب زموږ ډېر مشا هیر هم د شعرا په تذکره کې راغلي او هم دعلم او عرفان بیرغ جګوونکي دي، نوهغه څه چې د شاعر له خولې اوریدل کیږي هغه هم حق او حکمت وي مګر دزړه له سوزه سره لکه چې علامه اقبا ل وایي:

حـق اګرسـوزی نـدارد حکمـت اسـت   شـعر میګـردد چوسـوزازدل ګرفـت

نودا باید ومنوچې شعر او حکمت کله لکه دسپوږمۍ اوسحر رڼا چې په یوه افق کې جمع کیږي دا دواړه هم په یوه ذهن او دماغ کې یوځای کیږي چې یو بیان هم شعر اوهم حکمت ګڼل کیږي او یوسړی هم شاعر او هم عالم یا حکیم کیدی شي. مګر له دې خبرې هم باید سترګې پټې نکړو چې شعري تعبیر اوعلمي تعبیر ډېر فرق سره لري، علمي تعبیرله هرې خواپه حق او حقیقت احاطه کړې وي او دقیق نکات هم ورځینې نه وي پاتې، مګر شعري تعبیر اوقافیې په محدوده دایره کې حقیقت ته یو اشارت کړې وي خو دا اشارت لکه د معشوقو سترګک دومره پرکیف او جذاب وي چې له یو ه علمي کنفرانس ځنې عمیق او بادوامه تاثیر لري.

علم او حکمت دحقیقت له مخه ټول لباسونه لرې کوي او پخپله تشریح او تجزیه دیوې موضوع عروق اوشرائین اوټول فقرات ښکاره کوي مګر شعربې پس له تزئین او ارایش ځنې په یوه ښه لباس کې نیم پټ او نیم لوڅ ظاهروي چې هر څوک ورباندې زړه بایلي او پرې مین شي. که مونږ د شاعر خاص لفظ د ادب په عام لفظ بدل کړو نو ادبي تعبیر هم لکه شعري تعبیر داسې وي چې په یوه فلسفي اوعلمي تحقیق نه وي بنا، بلکې کله کله په علمي لحاظ غلط هم بلل کیږي.

څومره دمخه ماپه مصري مجلاتو کې یوه جمله د اقتراح په ډول ولیده چې د ښوښو لیکوالو توجه یې ځانته جلب کړې وه او سره له دې چې هر یوه په علمي لحاظ غلطه ګڼلې وه، ښه څه یې پکې لیکلي و. جمله داوه:

عمل څه کوي او موږ کومې خواته بیایي دسعادت لورته اوکه هلاکت ته؟ په دې عبارت کې علم لکه یو قاید داسې ښودل شوی چې موږ یې خوزولی یو او چیرته موبیا یي او دا څرګنده ده چې علم دا اقتدار نلري بلکې دیوه موټر یابیړۍ مثا ل لري چې موږ ورباندې خپل ځان یوځای ته رسوو مګر دا جمله سره له دغه علمي نقصانه پخپله ادبي جاذبه لیکوا ل مجبوروې چې په دغه موضوع کې څه ولیکي او هر سړی دې خبرې ته ملتفت کړي چه نن د دنیا متمدن او علم لرونکي قومونه له خپل علم او تخنیکي معلوماتو څخه د خپل استهلاک اوبربادۍ په لاره کې کاراخلي.

نوویلی شو چې اکثره شعري او ادبي تعبیرونه همدغه شان جاذبیت لري او یوې مهمې موضوع ته دخلکو مخه راګرزوي مګر علمي تدقیق پکې نه وي شوی.

هرکله چې موږ تریوې اندازې دشعر او حکمت یاعلم په ټکو لږه رڼا وغورزوله او داخبره مو هم لږه څرګنده کړه چې شعر او حکمت څومره بیلوالی او څومره نږدېوالی لري نو اوس راځو د هغې ورځې بحث ته چې دڅوکسوپو هانو په مجلس کې دشاعر اوعالم په شاوخوا کیده، په هغه ورځ یوعالم چې شعري برخه یې هېڅ نه درلوده شاعرته په همدومره اهمیت قایلیده چې دلږ ساعت لپاره یومجلس تودولی شي چې څوکسه یې خواته یوه شیبه راټول شي اوبس.

ده ویل چې شاعر یو بې ثباته شخص دی چې په یوه اساس باندې نه وي روان او هرساعت یې فکر او حا ل بدلیږي مګرعالم لکه یوغر په هروخت اوهر حا ل کې ثبات او استقامت لري اودیوه فکر خاوند وي.

لنډه یې داچې ده عالم ته داحق ورکاوه چې دیوه قوم مقتداشي او دسعادت لورته یې بوزي مګر شاعرته په دغه مقام نه وقایل له ده ځنې که څه هم چاپوښتنه ونکړه چې دی څه دلایل لري مګر ښایي چې دده دلیل به همداو چې دشعر اساس تخیل دی اوهغه یو اساسی شی نه دی هر ساعت بدلیږي اوبیل رنګ پیداکوي او دعلم اساس هغه یقیني مقدمات او دلایل دي چې عقل یې تزکیه او تصدیق کوي او هره شیبه نه بدلیږي دده دغه وینا دمجلس اکثرو خلکو په ښه وایي اوحق وایي باندې تلقي کړه مګر زموږ د مجلس یو ښاغلی ملګری له شعر او شاعر ځنې تر یوه حده مدافعه وکړه او یوه بل مشرسړی د فیصلې په ډول وویل چې شعر یو قالب دی ښه اوبد، صحیح او غلط هرڅه پکې اچول کیږي نو ښه اوبد یې بد دي. مګر هغه چا چې شعر او شاعر ته په کمه سترګه کتل هغه وویل:

هو! شعریو نیمګړی قالب دی چې حقیقت پکې پوره نه راوړل کیږي. د دې خبرې ځواب خو موږ مخکې ورکړ چې شعریو حقیقت پوره نشي راوړلی مګرداسې جذاب اشارت ورکوي چې تاثیر یې له عام بیان او تعبیر ځینې، ډیر زیات او بادوامه وي نو اوس به راشو دې خبرې ته چې ایا دغه فیصله موږ منلی شوکه نه؟

له دې فیصلې ځنې خومعلومیږي چې شعر دیوه ظرف حیثیت لري چې دارو او ز هر دواړه پکې اچول کیږي او پخپله هېڅ شی نه دی که دفیصله کوونکي غرض همدغه وي موږ هېڅکله دانشو منلی چې شعرلکه یولوښی وګڼو او نور اهمیت ورنکړو ځکه چې شعر پخپله دوا ده چې دوایي خاصیت او تاثیرپکې حلول کړی او یوله بله د هیولی او صورت نسبت لري او که کله کله له شعر ځنې یوضرر ولیدل شي نو دا راز مخالف تاثیر په هره دواکې کله کله دبعضې موجباتو په سبب لیدل کیږي او علم هم ځینې وختونه دفکري او اجتهادي سهوو په سبب ضرر رسوي نو موږ پدې ځای کې هم فیصله کوونکی خپلې فیصلې ته ملتف کوو او هم هغه چا ته چې شعر او شاعر ته په ښه سترګه نه ګوري، وایو چې که دی ټول شاعران په نظرکې ونیسي او یو شاعر دتمامو شاعرانو نمونه ونه ګڼي دی به د فیلسوفانو او متصرفینو د

عالمانو او حکیمانو په ډله کې ښه ښه شاعران پیداکړي ا و دا به ورته معلومه شي چې شاعر هرومرو دغسې بې ثبات اوبې استقامته نه وي لکه ده چې تصور کړی دی، شاعر هم لکه یو ډېر لوی سړی یوداسې استقامت لري چې نه بې دزمانې بهارله چتې باسي او نه بې خزان سر راټیټولی شي لکه چې رحمان بابا وایي:

لکــه ونــه مسـتقیم پخپـل مکـان یـم   کــه خـزان رابنـدې راشـي کـه بهـار

په شاعرانو کې هم لوی لوی خلک اولکه خوشحا ل خان خټک دټینګ عزم خاوندان پیدا کېږي چې نه ددښمنانو لښکرې او نه دحاسدانو خبرې دده په قوي اوغښ زړه کې څه ویره اوحرکت پیداکولی شي لکه چې پخپله وایي:

دعـــالم ډېـــرې خبـــرې ددنیـــا تـــورې لښـــکرې

زړه مـــې نـــه ښـــوري لـــه ځایـــه غرخوهســـې وي کـــه نـــه

که شاعران یوازې دتخیل خاوندان وای او نور اساسی افکارو بې په ذهن کې ځای نه نیولی هېڅکله به لکه اقبا ل دیوه نصب العین او مستقیم فکر خاوند سړی په شاعرانوکې نه پیداکیده اولکه حکیم سنایي او عطار، سعدي او رومي غوندې اشخاص به د شاعرانو په ټولګي کې نه ښکاره کیدل اونه به لکه بوعلي دعمیقو افکارو خاوند دشعرویلو اقتدار درلود، شاعر هم انسان دی او انسان ته خدای هر راز استعداد ورکړی، که شاعرله نورو خلکو ځنې زیاته برخه نه وي اخیستی نونیمګړی خوبه نه وی پاتې شوی.

دتورې رڼا

د زمانې امیل چې شپې او ورځې بې لکه د زنځیرکړۍ یوله بله ترلي دي او دشپو او ورځو، میاشتو او کلونو، قرنو او پیړیو په حساب لوبې او وړې حلقې لري سړی پکې عجیب و غریب واقعات او مختلفې صحنېویني. نن چې موږ داستقلال په نامه یوداسې ورځ لروچې شپه بې هم له نورو ورځونه روښانه ده او ددې ورځې په لمن کې موږ د خپلواکۍ او ازادۍ شرف او وقار موندلی او هرشیبه بې زموږ په نظرکې ډېرقدر او قیمت لري، دا ورځ موږ ته یوه داسې شپه هم رایادوي چې له ډېرې تیارې سترګه په سترګه نه ښکاریده او بیخي تور تم و. داتورتم دسحر او طلسم یوه داسې تیاره وه چې مونږ بې په غټو سترګو ویده کړي وو او خلکو به رابانديې لوبې کولې، پدې تیاره کې به ددې غرو رغو په هغو زمریانو د استعمار لاس راښکول کیده چې پخوابه بې خلک له تش صورت وېرېدل او چابه ورته په زغرد ه نشو کتلی. دې تیارې دپښتو نخوا د آسمان لمنې په تورو وریځو لړلې وې او داسې معلومیده لکه چې پښتانه پاس په اسمان کې یوستوری نه لري. په دغه شپه دبد بختۍ یو ه داسې سیلۍ را الوتې وه چې زمونږ ټولې ډیوې بې وژلې وې او په هېڅ ځای کې دامیدرڼا نه ځلیده. زمونږ زړونه لکه ساړه نغري له حرارته تش او خالي و اود ملیت په کالبوت کې مو د حیات اوژوند ګرمي بیخي لړه وه، پدې وخت کې ناڅاپه زموږ په مخکې یوه داسې رڼا وبرېښېده چې زمونږ حا ل او استقبا ل بې روڼ او روښانه کړ او زمونږ توره شپه بې په سحر بدله کړه.

دا رڼا زموږ دهغې توري برق اوبرښنا وه چې هروخت ورباندې پښتنو خپله مخه رڼا کړیده او خپلې بدبختۍ تورې تیارې یې پرې ورکې کړیدي.

په دې رڼا کې دومره تودوالی او حرارت و چې زموږ په ګوګل کې یې سړه وینه توده کړه او ډېر ژر یې زموږ په حا ل او استقبا ل کې تغیر او تحول پیښ کړ.

په دې رڼاکې موږ دحیات هغه اوبه دتورې په خوله کې پیداکړې چې سکندر په تورتم کې لټولې. کله چې موږ له دغې تیارې رڼا ته راووتو او د پښتو نخوا دغروپه څوکو باندې د سعادت وړانګې اوپلوشې وځرکېدې زموږ په زړوکې دحیات مینه، دوطن محبت، د ملیت احساس، دعلم اوترقۍ شوق او د ژوندانه ټول صفات او خوهشات پیداشوه، د وطن ښایسته غرونو او شنو ناوونو، ډکو سیندونو او ګڼو ځنګلو زموږ په زړه کې وطني عشق پیداکړ، موږ په همدغه رڼاکې خپل ځان وپیژانده اوپه ځان مو ویسا پیداشوه چې ملي غرور او افتخار هم ورسره ټړلی دی.

مونږ په دې وپوهیدو چې ددنیا طوفانونه هېڅکله مونږ دنړۍ له مخې نشي ورکولۍ او نه دغه راز لړې او تورې وریځې زموږ دسعادت درڼا مخه نیولی شي.

هو! موږ حق لروچې پخپل قوي او متین موجودیت ونازېږو او ووایو چې موږ هغه خس او خاشاک نه یو چې د حوادثو سیلۍ مو تیت په ترک کړي ځکه چې موږ پخپله پښتو او پښتونواله دهر راز مشکلاتو مقابله کولی شو، او د پښتنو په اصطلاح اسمان ته تېره غورزوو او سرورته نیسو.

موږ هغه ښاغلي پښتانه یو چې ځان راته ډېرلوی او سترښکاري او دخپلې سیمې درنښت خپل ملې افتخار، دپښتونولۍ ننګ او ناموس دتیرو پښتنو ښه نوم په داسې ډول ساتو لکه چې یو ډېر پاک او له مینې ډك مین دخپل مقدس عشق احترام او حرمت ساتي.

موږ ته دخپل پلارنیکه توره محبوبه ښکاري او همیشه یې لوړوالی او ځلیده غواړو، تر څو چې له خړ اسمانه تندر او ږلۍ اوري اوانسان دخپل اوپردی تمیز کولی شي د پښتون توره به لکه یدبیضاپه دنیاکې ځلېږي اوټول پښتانه به دتورې په رڼاکې ژوندکوي.

موږ خپل ځان او خپله خپلواکی، خپل پښتني موجودیت ارومرو ساتو او له سروماله ورباندې تېرېږو، مګرباید په دې پوه شو چې موږ داپه څه شان ساتلی شو؟ ددې پوښتنې په ځواب کې څه شی چې زما په نظرکې ډېر مهم معلومېږي هغه زموږملي تربیه پښتني خویونه او پښتونواله ده ترڅو چې موږ پښتانه یو او پښتونولي لرو زموږ د خپلواکۍ اولوړتیا جنډه به ارومرو پورته وي اوپه ازاده هواکې به دازادۍ په وړمه رپېږي، هو! دا رښتیا اوکټ مټ حقیقت دی ترڅوچې دیوه قام په نفسي کیفیت او حا ل کې تغیر پیښ نشي د هغوئ په حا ل کې خدای هم تغیر نه پښوي، ترڅو څوک پخپله ځان څاه ته ونه غورزوي لوی څښتن یې دذلت او انحطاط په کنډو کپروکې نه اچوي زموږ ملي اوپښتني روح په دومره لوړه او هسکه فضاکې ګرزي چې که موږ یې پخپله راښکته نکړو دهېچا دلیندې غشی نه ور رسېږي اونه دچاله تاثیرلاندې راځي. وروسته تردې چې زه دځان په ساتلو کې پښتني اخلاقوته په اوله درجه اهمیت قایلېږم نو بیا علم اودنن ورځې مختلف فنون، ثروت اوبډایي او ځینې نورشیان هم ضروري ګڼم، که موږ علم او بصیرت نلرو خلک موپه سحر اوچل ترخپلې اغیزې لاندې راولي او لوبې راباندې کوي، که موږ شته او ثروت نلرو زما نه مو وږی کوي او د نورو دام ودانې ته موراټېټوي، که موږ فن او تخنیک نلرو پخپل لاس ځان اورته غورزو او له ځان سره دښمني کوو، نن خلک دحربي فنونو په قوت داسمان له وریځو اولړو کاراخلي اوپخپلو دښمانو باندې تندراوږلۍ وروي، نن خلک دصنعت اوحکمت په مرسته هغه هوا چې دحیات مهم عنصردی دمرګ اله ګرزوي او ددښمن په حق کې ورځنې د زهروکار اخلي. که څوک غواړي چې په دې عصر کې خپل ځان اوخپله خپلواکي وساتي هغه باید دومره کامل انسان وي چې خپل هرڅه یې پخپل لاس کې وي او د خپل هر مرض علاج وکړی شي، پدې وخت کې که نور هېڅ نه وي

خلک ديوه قام دلاندې کولولپاره بعضې داسې مکروبونه دهغوئ په وجود کې انجکش کوي چې ډېر ژر بې ملي وينه فاسدوي او روح بې وژني. نوبرسيره په نورو خبرو نن د ازادۍ ساتلو لپاره ډاکتري هم لازمه ده.
نن ځينې کسان دنورو داسارت لپاره خپل ځانونه ښايسته کوي او پخپل ښکليتوب ور ځنې زړه وړي نوسړی بايد هېڅکله لکه بلبل دچاپه ښايسته ګلانو زړه بای نلي او په پردي باغ کې اسير نشي بلکه خپل ځان، خپل مليت، خپل دودونه خپله ناسته ولاړه له هرچا ځنې ښه وګڼي اوخود ي ولري. ترڅو چې يوملت خپلې ټولې نيمګړتياوې پوره نکړي او خپل ځان د بل له احتيا جه ونه ژغوري هغه په دنياکې پوره اوحقيقي ژوندون نشي کولی اوپه هرراز چې وي د نورو ترتاثير لاندې راځي.
سړی بايد دې ټکي ته ښه متوجه شي چې انسان چې هرڅومره مدني شوی او مدنيت ته ورنږدې شوی دی هماغومره بې ډار او ويره ورکه شوې او نور ژوندي او زيروح شيا ن بې خپل لاس لاندې کړ ي دي او له خپلې اغيزې لاندې بې راوستلي يعنې انسان دمدنيت په مرسته په وحشت باندې غالب شوی اوقوت بې موندلی لکه چې اوس هم ددنيا متمدن قومونه په وحشيانو اونيم وحشيانو باندې حکومت او حکمراني کوي نو که څوک غواړي چې دنن ورځې د مدني اقوامو ترتاثير لاندې رانشي بايد ارومرو په مدني سيرکې ځان ورسره برابر کړي او تمدن ته په سپکه سترګه ونه ګوري.
په دنيا کې صلح يوطبعي قانون دی او لوی ښتن هم مونږ پوه کړي يو چې دا مځکه د صالحانو ميراث دی او صالحان به وربانډې تسلط لري، دلته غرض هغه صلاحيت دی چې دمځکې دمخ حکمراني پرې کېږي چې داصلاحيت داسلام په ابتداکې په عربو کې پيدا شوی او زموږ پښتنو په مليت اوپښتنولی کې اغږل شوی دی.
موږ بايد داصلاحيت هېڅکله له لاسه ونه باسو،او وربانډې ټينګ اوسو، ددې صلاحيت لمړی نښه داده چې موږ په حق او حقيقت ټينګ ولاړيو او ملګرتيابه بې کوو، هېڅکله به مو زړه ته خوف او ويره لارنلري او دضرورت په وخت کې به وينې تويول راته هېڅ ښکاري اوله مرګه به نه ويريږو، بلکه دخپلې اسلامي او ملي لوړتيا دساتلو دپاره مرګ،ابدې ژوندون اوخپل سعات بولو او ددنيا د هر راز سختيو اومشکلاتو په مقابل کې به لکه دخپل وطن لوړاوهسک غرونه په هرميدان سر لوړی ولاړيو، عزم او اقدام به مو ډېر ټينګ اوکلک وي.
ايثار اوقرباني به ډېرلوی افتخار ګڼو، اتفاق او اتحاد به مو هېڅ شی نشي خرابولی، پخپل مينځکې به يوله بله مينه او محبت، پيرزوينه او رواداري لرو او دخپل مقدس دين اوګران وطن د دښمنانو په مقابل کې به دسختو زړو خاوند يو. دلوی ښتن په ضعيفو مخلوقاتو باندې به زړه سوی لرو، عدل او انصاف به را ته له هر شي ښه ښکاري، د بې ننګی ژوندون به په هېڅ شان نه قبلوو او دخپل مقدس اوپاک مقصد لپاره به له سراو ماله تېرېږو، خپل ځان او اولاد به د خدای درضا لپاره قربانوو اوبې له خدايه به بل هېچاته سرنه ټيټوو، دا ځکه چې دخدای له بندګۍ سره بله بندګي نه کيږي او نه خدای پاک په دې باندې راضي کيږي چې دده بنده دبل چابندګي وکړي.
هو! مومن اومسلمان بايد ارومرو حر او ازاد وي اوپښتون بايد تل ازاد اومستقل وي نو تل دې وي زموږ ازادي اوخپلواکي ا وهميشه دې وي پښتواوپښتنواله.

خوږ ژوند

غر په غره نه ورځي. اوسړی په سړي ورځي - دهمدغه تګ له کبله چې وګړي يې يو له بله لري، سړي ته دنورو ژوندون څه ناڅه څرګندېږي او راز راز وګړيويني.

يوه ورځ زه يوداسې سړي کره پېښ شوم چې پوله اوپټی يې هېڅ نه درلوده او په کورکې يې دمړک لکۍ هم نه سپيره کيده.

ده خپلې شپې او ورځې په لو او لور تېرولې او دکاله ټول خرڅوړی يې دومره نه و چې ديوه بډای اوشته من سړي دغاړې کالي شي.

پدې کاله کې بې له سپوږمۍ بله ډيوه نه وه او نه چا بې له خپل لاس او مړونده بلې سرويږدۍ درلوده.

دې سړي په دغه ورځ برسيره پدې چې خپل زوی(کټوری) ته يوه سدرۍ او يوه سره خولۍ راوړې وه کورته يې هم څه غوښه اخيستې وه کټوري چې وروسته له ډېرو وختونو نوې نزۍ خولۍ موندلې او نوې سدرې يې اغوستې ده له هلکانو سره په کوڅوکې منډې وهې کله چې کاله ته راشي او دغوښو کټو په نغري باندې وويني په منډه بيرته ځي او په نورو هلکانو زيری کوي چې موږ نن غوښه پخه کړيده.

هغوئ که څه هم په دغه ورځ لا څه ډېرې ورځې يې غوښه په سترګو نه ده ليدلې، خودپښتنو زامن دي دا ورته ښه نه ښکاري چې ددوئ له کاله نه په بل کورکې ښه څه پاخه شوي وي اونه دا زغملی شي چې دوئ دې له چانه ښکته اوټيت وي.

نو هر يوه به چا يو څه اوچابل څه ښودل اوخپل نګولی به يې ستايه، چابه ويلې چې موږ لړمون پوخ کړی و چابه ويلې چې موږ نن چرګ باندې کړيدی داخبرې دوئ پداسې خوند کولې لکه چې لګياوي او خوري يې، نه خداېږوپه خوړلوکې يې دومره خوند نشته لکه دوئ يې چې له نوم اخستلو خوند اخلي.

يوازې کټوری له هلکانو سره داخوړې خبرې نه کوي موريې هم له ښځو سره ناسته ده اووايي: لاړه شم چې دغوښو کټو مې ونه سوزي. غوښه خو نه سوزي، ځکه چې کټو ترخولې له اوبو ډکه ده هغه ترسبا هم نه وچيږي خودا غواړي چې نورې ښځې خبرې کړي، دکټوري پلارچې خپل ګلالی ځوی په ښو کاليوکې ويني، من من غوښې اخلي او په کاليوکې نه ځايږي خوله بلې خواچې دخپلې ښځې زاړه ټيکرى او شکيدلي کميس ته ګوري سوراو تور ټول يې په زړه کې ګرزې خو چې هرڅومره خپلې سترګې يوه خوا بله خوا غړوي داسې څوک نه وينې چې دده زړه پرې ورشي اوڅه پورترې وغواړي.

سره لدې چې پدې کاله کې هېڅ نه و خو خوښي او د ژوندانه خوند پکې زښت ډېر و اوله بډايانو ځنې ددوئ ژوند ډېر خوږ و ځکه چې دشتمنو اوبډايانو زړونه تل هغه څه غواړي چې هېڅکله يې لاس نه ورسيږي.

هو! ددوئ خوښي او زړه ښه والی دومره وړيا نه وي چې په دومره وړو وړو خبرولاس ته راشي، ددوئ سترګې په ټوله نړی هم نه مړيږي دلويو اوشتمنوکورو لاڅه چې وړوته هم ډېر خوندور ځيزونه بيخونده شوي وي او وريښمينې ټوټې ورته لکه بيستې داسې ښکاري، ددوئ نرۍ وريجې که هرڅومره غوړې او غوښې پکې ډېرې وي د نورو سوړسک او شنو سبو يا شړومبوته په خوند کې نه رسيږي، نه پوهېږم چې داولې؟ نوښه ده که ښه ځيزونه دنوروپه مخکې ايښي وي خوند خو ددوئ په برخه رسيدلی دی او خوښي هم ددوئ په کاله کې ده.

نه يوازې دا نه، روغتيا اوجوړوالۍ هم دوئ ته ورکړشوی دی، دوئ هېڅکله لکه بډايان په لواړو وريجو اوکلکو غوښو نه نس خوري کيږي او نه هغومره ژرژر ناروغتيا ورته پېښيږي، دوئ بې تروو ځيزونو، ښايسته ډېره ډوډۍ خوړلی شي

اوکه نورڅه نه وي دغرو پرکي، نانګه اوموناني، شنې او داسې نور......هم خوړلی شي ځکه چې دوئ لادپستو اوخوندورو ځیزونو خوند نه دی لیدلي.
نه نه لیدلي پې دي خو په همدغو ځینې ونوکې لکه چې رحمان بابا وايي:

پتنګـانو لـره خـدا ی پـه اورکـې و رکـړ   هغـه عـیش چـې پـې بلبلـې پـه ګلـزار کـا
خرقـه پوشـوپه خرقـه کـې دي مونـدلي   هغـه حـظ چـې پـه دنیـاکې دنیـا دار کـا

پای

Bala Dewa

www.ulfat.de